

**Tiến sĩ Kĩ thuật 55 Khoa Văn, 15 năm Khoa Ngôn ngữ học Chân dung Nhà giáo –
Nhà khoa học** **TH**
Y H O

.....
.....

Lý Toàn Thắng

LỜI DẪN

Trong ngữ nghĩa học và đời sống học, người ta hay phân ra hai loại tri thức: tri thức đời sống/dân dã (everyday/folk) và tri thức khoa học/bách khoa (scientific/encyclopedic).

Hình ảnh bên thân con người tri thức cũng vậy, anh có hai con người: con người đời sống và con người khoa học (mà ta thường thấy ở quan hay học giả).

Tôi rất thích đọc nghe và đọc viết về cái phía đời sống kia – như gì viết về, như người vui là chính, vì cuộc sống và công việc hàng ngày của chúng ta đã quá đầy đủ mặt nước và không ít sự buồn phiền...

Tôi đã chọn kĩ thuật «đời sống chân dung» để viết về mặt sự tiến bộ trong ngành học của ta, bởi tôi đã chuyên ngành về thầy Hồ (Cao Xuân Hồ), lí do rất đơn giản: tháng 11 này đã là năm giỗ thầy của ông.

* * *

Tiểu khúc 1 (1965-1968)

Mình vào đời học tập học Hà Nội năm 1964 như người trẻ khi Khoa Văn sẽ tán lên Trảng Đồi học - Đời học - Học Thái năm 1965, thú thực, mình chuyên biệt Cao Xuân Hồ là ông nào. Tôi khi học sẽ tán, nhiều thì giờ nhận rồi mới người kĩ thuật chuyên, mình mới biệt hóa ra Khoa Văn có thầy Ngọc (Phan Ngọc), thầy Hồ Ngôn ngữ, giới thiệu, như người dính Nhân văn Nhân vật gì đó không được dạy, chỉ làm nhiệm vụ dịch sách nước ngoài sang tiếng Việt...

Đến đầu tiên mình biệt thầy Hồ chuyên như sau. Một hôm hình như là ngày chủ nhật lao động xã hội chủ nghĩa, nhóm lớp mình đi gánh củi gánh gạo gì đó. Mình đi trên đường làng với mấy

đàn chò trong lớp, bèn nghe thầy tiếng mầy chò xì xòm, đi lo đi nói theo ngôn ngữ bây giờ thì kia là thầy Hồ ở đây thầy học trò nè Thầy bèn quang gánh xuống giở bèn đứng nghe, Thầy ngó ngó vùi chòm em ta đây, hihi. Mình nhìn ra thì thầy mắt ngó đi rõ vẻ vẫn nhân đang phe phẩy quạt lớp lớp gòn đó, vóc ngó i thanh tú, mắt mũi nhún nhàng, tóm lại là rất đẹp trai (khi đó thầy Hồ mới 35 tuổi). Mình nhìn Thầy vậy, chò đâu dám lại làm quen, hồi đó bèn mình nhìn lên các Thầy cao xa vùi vùi, mắt đi u hai đi u kính nhi vi n chi, bao giờ học môn Thầy nào thì mới biết Thầy đó. Huống học, lại là thầy Hồ, ngu ngốc như mình còn biết nữa là, Nhân văn Giai phẩm eo ôi, số lắm.

Lần thứ hai mình thầy thầy Hồ là một đêm liên hoan văn nghệ Khoa Văn. Đêm ấy sân khấu đông người sát núi, đèn măng sông mờ mờ, đông nghẹt người và sinh viên mầy lớp và bà con số tôi, chòm trình có đi cò ca múa nhún nhún. Nhà chòm bèn nghe giờ thì u đi cò u ghi ta cò a thầy Hồ, rồi thầy Thầy đi lên, người ghò tay ôm đàn trông như vẫn công chính hi u, rất đi u đàn (Thầy vốn đã từng là nhạc sĩ sáng tác Đoàn văn công Quân khu B n), Thầy đàn một bèn nhún cò đi n dành riêng cho đàn ghi ta. Thầy ấy bèn mình đang thích nghe đ n đ p *Oa n ta là mê la*

hay thánh thót

Hoa chòm pa i

, đứng này nhún cò a Thầy giai đi u rất chòm mà lại cao siêu, mi cò rô tay tà tay tay, đàn gõ tay trâu, mình ngó xung quanh chòm thầy ai vẻ mắt mòng hay thò hún mắt nhún m đ m chìm trong khúc du đ n ng cu Thầy. Toàn thầy nói chuyện riêng. Hết bài, thầy Hồ đi xuống, vẻ tay lại đà lại đi t.

Lần thứ ba, khoảng năm 67, lúc đó mình học năm thứ ba, đã khôn lớn lên nhún u, vốn số tán Đ i T . Không như anh nào ở lớp trên bèn mình thầy Hồ có mầy bèn đ ch đi u thuy t hay lắm, Thầy thích đi c thì anh đ a đ n nhà Thầy cho. Lần đ u tiên mình đ đ c ng i g n, mắt đ i m t, nói chuyện vùi thầy Hồ, trong mắt căn phòng như nhà tranh vách đất, mà không hiểu tôi sao thầy Thầy lại sẵn có mắt mình. Mình như là thầy Hồ bèn đang còn mắt bèn đ ch

Tôi ác và tr n g ph t

cò a Đoxtoievski Thầy có thò cho m n, nhún ch đ đ c 3 ngày thôi và c m không đ đ c chuyện tay cho ai khác (ch c là Thày số m t). T t nhiên là mình vâng đ r i rít, vui m ng gi u gi u đi m đi m ôm mắt t p b n th o vi t tay dày c p v phòng. Chòm thầy Hồ ph i nói là c c đ p, hồi nghiêng, đ u tắm t p, đ u má rõ ràng đúng chòm ch không ph i nh ch mình: vi t ch « Th ng » thì đ u s c b t n trên ch « g » c u i, ch « a » thì b ng lép k p y chang như ch « e », ch ng khác gì b ng mình là k vi t ra nó, suốt ngày thầy đối đối, chao i, đối đối liên miên b n năm cái th i sinh viên số tán... Mình đ c tr ng đêm, còn như đó là mắt đêm trắng, ghé sách ra c a số, đ c đèn đ u ng tiêm (thò đèn đ c ch ng c a sinh viên th i đó, làm b ng l m c, l y ng tiêm dứt bông vào làm b c, đèn này cháy sáng mà ít t n đ u). Ngày hôm sau mình gi v m n m nhà đ c t p. Đ c mê mắt không nghe, b c ăn ở nhà b p. Nghĩ sao mà cái ông Đ t này tài thò, ông Tônxtôi cũng không tài b ng, mà thầy Hồ cũng đ i tài n t, văn đ ch xuya đ n th là cùng.

Chi u đó mình đem sách đ n trò thầy Hồ, Thầy ng c nhiên lắm vì mới có hai ngày. Thầy nhìn mình, hồi mình mắt hai câu, có vẻ tình c m rõ r t. Nhân đó mình hỏi Thầy có sách đ ch v

ngôn ngữ hay bài viết nào của Thầy không Thầy cho em mượn với. Thầy báo có vài tài liệu đây, nhưng để Thầy soạn đã, vài hôm nữa quay lại đây.

Mấy hôm sau, mình ghé nhà Thầy, lần này mình ngồi lâu hơn. Mình hỏi Thầy kinh nghiệm mở học ngoi ở ngoi tiếng Nga của Thầy (lúc đó mình đang học tiếng Pháp chính khóa, nhưng mình muốn học thêm tiếng Nga vì mình đã có học ở phổ thông). Mình nhớ nhất là cái đồ chơi quanh giêng ngoi Thầy có ghim lên vách học treo lên ngoi mấy cái phiếu lên ghi những tiếng hay câu khó tiếng Nga. Thầy Hồ o báo phải làm thế này, để thế nhỡ học ra vào lên nó mở tí, mở thu học lòng để học, không thì lên quên ngay. Thế là với nhà mình bắt học học tiếng Pháp, rồi thì học qu, sau này mình còn áp dụng học tiếng Anh nữa rồi tác dụng.

Thầy Hồ o đưa cho mình ba tài liệu trong đó có bản dịch cuốn sách nói tiếng của ông Stephen Ullmann

Những nguyên lý của ngữ nghĩa học

, mở chuyên đề của Thầy về « âm vị học phi tuyến tính » và mở bài về các sao phổ ngữ âm thanh trong tiếng Việt. Mình cảm thấy học thầy mê quá, nhớ cái chế thầy giảng các thầy giảng, nhưng không biết làm thế nào để có riêng mở bản. Nghĩ ra mở tên : tán « ông Hoàng » Lào (lưu học sinh Lào, tên thật là Udom Sitralan, tên Việt là Lê Hoàng) cũng học Ngôn ngữ cùng lớp mình, rồi nó mở tiếng chép mở bản. Hoàng Lào có tính hay là ham hiểu biết thích cái mở, lên là lưu học sinh ngoài nên cũng sẵn giảng bút (hỏi đó mở tháng mình trở thì lên có 16 mở tiếng học học, mà lớp tiếng ăn đã mở 15 mở, cho nên nguyên lý chung là « tăng xin gì mua » (có đưa còn thêm « phát triển cảm nhận » nữa). May là Hoàng Lào vui với nhữ lên. Hai tiếng ngoi ở cùng nhau thi đua chép (tất nhiên là bằng giảng bút của Hoàng Lào), mấy buổi mở xong vì ba tài liệu dày mở trăm trang, bản này mình với còn giảng.

Mãi sau khi mình ra trường rồi, thầy Hồ o mở biết chuyện này, có lên Thầy khen mình ngay cả quan Việt Ngôn ngữ học là của Thầy đã chép tay cả cuốn sách dịch của tôi, rồi Thầy còn kể cho mấy với chuyên gia ngôn ngữ Liên Xô quen mình nữa. ỹ là nghe mở ngoi kể lên thì. Lúc đó mình đang trở, lên để học siêu nhân thì thầy Hồ o khen, cả thầy sẵn giảng râm râm suốt mấy ngày...

Lên nói chuyện tiếp chuyện để « âm vị học phi tuyến tính » mà Thầy Hồ o cho mượn, đây là bản thảo sẵn bản cuốn sách sau này Thầy dịch và in ở Pháp. Mình và Hoàng Lào để chép, hai tiếng mê mở, lý thuyết hay quá, mở quá, Thầy Hồ o viết trên cả thuyết với.

Mấy tháng sau, bản mình phải làm khóa luận tốt nghiệp, Hoàng Lào làm với ngoi âm tiếng Lào, còn mình làm với ngoi âm tiếng Tày học Trạng Đĩnh – Bắc Kạn. Mình và Hoàng Lào không ai báo ai, bên hàng đồ chơi sách của Thầy Hồ o, « tiếng » vào phòng *Cổ sử lý thuyết*. Mình nộp khóa luận cho thầy Thu (Đoàn Thiệu Thu), hí học phen này thế nào Thầy cũng phải khen mình học học. Ai dè Thầy gọi mở, bắt viết lên, đưa cái khóa luận của Thầy (Đĩnh Lê Thế, mở bản gái Nam Bắc nói tiếng là thông minh học giỏi trong lớp) cũng viết với tiếng Tày, cho mình xem làm mở. Mình tuy học học, nhưng tất nhiên là phải nghe lên thầy Thu, với để thầy của sao Thế viết mở giảng mà để hiểu với, chế có tí lý thuyết « âm vị học tuyến tính/phi tuyến tính »

gì, mà khóa luận vẫn còn hay như thế này. Tôi là mình theo cách của Thầy sẽ là là khóa luận, hôm
báo và được khen quá trời...

(
còn tiếp
).

Đang Thu, tháng 9-2011